

Ana Fazekaš

Sorry not sorry: Prizori iz života na sceni

Autorski projekt
Bobe Jelčića
SORRY

> Redatelj:

Bobo Jelčić

> Hrvatsko

narodno kazalište
u Zagrebu/
Prospero projekt

– prošireno
kazalište

> Praizvedba:

15. lipnja 2022.

Već sam rekla, što će reći napisala, a reći ću i napisati ponovno (prema zakonitostima žanra) da se refleksije o izvedbenim umjetnostima uvijek lome preko sjećanja, uvijek javljaju u odsutnostima. Računajući na sjećanje i zaborav i zaborav i sjećanje kao aktivne elemente doživljaja, kazalište i njegove dvojnice žive umiru i umirući žive na sceni koja je vječna kao vrijeme, što će reći relativno. Naša percepcija s blinkerima, koja može gledati samo ravno pred sebe, ići samo u jednom smjeru, kao električni tramvaj, kao strujni naboj, može samo gurati prema otvorenom naprijed, ipak se nikada ne kreće u vakuumu. Praznina je optička varka, koju tromost našeg oka i uma pretvara u magiju, romantična i hororična (žanrovsko lice i naličje žudnje) zabluda da između dviju obala ili dvaju rubova (ne) postoji ništa. Pisati znači prigriliti rascjep, kuckati i otkucavati u višestrukim temporalnostima, a kada se pisanje naslanja na izvedbu, ta se igra prisutnosti/odsutnosti dalje multiplicira u odrazima koje uvijek odvaja neprobojna stijenka: ono što je s jedne strane živi dah, s druge su sablast i eho. Pisala sam i pisat ću ponovno, i toliko riječi već je zacrnilo bjelinu, a da nisam još rekla o čemu zapravo govorim, odnosno pišem, ali odgoda ima svoje konceptualno uporište u ovom tekstu (recimo) koji se razlijeva različitim vremenskim tokovima, odražavajući stvarnost stvarne fikcije, ili makar stvarnost oko nje, jer tekst je o odgodama i zaboravima, o čipkama i zakrpama, o prizorima koji djeluju kao ostaci i poledine, a malo sam se i zaigrala, *sorry*.

Uz aparat za kavu i nekoliko kratkih minuta zujanja, Alma mi je rekla da uživa u probama, ali joj ipak nedostaje vremena, prije nego što je slegnula ramenima i ostavila me pored kofeinskog krčkanja. Bilo je proljeće u punom krat-

kom dahu, stijenke zagrebačkog HNK-a bliještale su pod sunčanom ofenzivom, a ja sam upala negdje u sredinu procesa rada na predstavi koja će ispratiti kazališnu sezonu.

Redatelj Bobo Jelčić, bivajući uporno i tvrdoglavo Bobom Jelčićem, raskopava infrastrukturu polazišnog pop-klasika, kako bi u njegovim temeljima pronašao univerzalna društvena pitanja

probranog sadržaja, vlastiti pogled na sitne tragikomedije gradića P. Redatelj Bobo Jelčić, bivajući uporno i tvrdoglavo Bobom Jelčićem, raskopava infrastrukturu polazišnog pop-klasika, kako bi u njegovim temeljima pronašao univerzalna društvena pitanja, konstitutivna za zajednicu zacementiranih vrijednosti, i šuplje nutrine.

Pišem o autorskom projektu Bobe Jelčića pod naslovom *Sorry* tada prvi, sada treći put. Najprije sam pisala u jednom od međuslojeva iznutra, u publici koja još nije bila publika, gledajući kako izvođači izvode, ali još ne izvode sasvim, sjedeći jednom nogom u procesu, drugom viseći van. Pisala sam sa zadatkom da mi polazište bude sama izvedbena varijacija na predložak (čije-ime-se-ne-spo-minje zbog nesretne peripetije s autorskim pravima), i u tih nekoliko termina pokušavala istodobno rekonstruirati što sam propustila od prethodnih tjedana rada, i predvidjeti što bi *pravu* publiku moglo dočekati kada dođe njezino vrijeme. Popkulturna baza iz koje je niknuo projekt nije bila od mnogo pomoći, čak i bez obzira na vanjski pritisak da se obrada razvede što dalje od inspira-

▲ Lana Meniga, Vid Čosić, Melody Martišković, Marín Stević, Luka Knez
foto: Mara Bratoš

PO
GLED
IZ
NU
TRA

...kazališni rad Bobe Jelčića uvijek je obilježen procesualnošću, što će reći radikalno otvorenim pristupom koji najprije pušta stihiju glumačke kreativnosti da slobodno praska, a zatim je pedantno usmjerava i reducira u krajnje precizni minimalizam...

Jelčić se u svome *Sorry* ne odvađa od metodoloških propozicija i estetskih obrazaca koji čine njegov autorski potpis karakterističnim kroz desetljeća rada, neovisno o sadržaju na kojemu gradi izvedbu i kontekstu u kojem je plasira. Pisala sam i onomad: *Bez obzira na to crpi li građu iz kanonskog djela, parakanonskog nedjela, ili patologije svakodnevnog života, kazališni rad Bobe Jelčića uvijek je obilježen procesualnošću, što će reći radikalno otvorenim pristupom koji najprije pušta stihiju glumačke kreativnosti da slobodno praska, a zatim je pedantno usmjerava i reducira u krajnje precizni minimalizam.* U sljedećem ću paragrafu s entuzijazmom, iako bi bilo elegantnije da sam ga malo ublažila, ustanoviti koliko je uzbudljivo promatrati „glumačku igru u punom kreativnom sjaju“, a koliko zanimljivo „kako se pristupi i slijed razlikuju od glumice do glumice i glumca do glumca kada je pitanje što iz čega proizlazi, hoće li gesta proizvesti iskaz, ili će tekst stvoriti mimiku.

cije; dijelom jer je nudila tek niz bezličnih klišeja koji mogu podjednako pripadati melodramatičnom bilo gdje i nigdje, a dijelom jer je se uhvatio Jelčić, koji u svojim režijama predloške prepoznatljivo rastavlja do neprepoznatljivosti.

*Sami je zaplet upitnih očinstva, izakulisnih političkih sukoba, neželjenih trudnoća iz nostalgичne melodrame o gradiću P***** tek odskočna daska koja je katapultirala izvedbeno istraživanje za predstavu Sorry, ekstrahirajući bitna čvorišta u kazališni vez politički kritičnog auto-meta-komentara.*

▲
Jadranka Đokić,
Marko Makovičić
foto: Mara Bratoš

▲
Alma Prica, V. Čosić
foto: Mara Bratoš

I jest, pamtim uzbuđenje, a pamtim i zamor, o kojemu je bilo tada manje pristojno pisati, kao i frustraciju, manje svoju vlastitu, više slobodnostrujuću frustraciju dijelova tima koji ne uspijeva sasvim uhvatiti izvedbenu živinu za rogove ili rep, ili uopće shvatiti stoje li joj straga ili sprijeda. Izvođački dio autorske ekipe u Jelčićevu radu ima mnogo prostora za stvaranje i izvedbeno istraživanje, no jasna hijerarhija apsolutna je i nepomična, Redateljeva je riječ Zakon.

Još jednom, krećemo ispočetka, prizor po prizor, i ništa se ne uzima zdravo za gotovo. Redosljed se malo obrne, pa se ipak vrati na mjesto; jedan se dijalog pretvori u drugi; netko ustane, pa ipak sjedne, pa ipak ustane. Tekst raste, pa se osipa. Radeći s vidljivim šavovima otvorenog procesa, predstava stvara glumačku igru koja će živu kvalitetu svojih improvizacijskih ishodišta zadržati i dugo nakon premijere, ne dopuštajući nikome predah u sladunjavoј fikciji (sorry).

Zanimljivo je kako selektivno pristajemo za-boraviti identitetske slojeve svoje prisutnosti s obzirom na zadanosti određene situacije, prihvaćajući pravila igre u društvenoj dramaturgiji. Kako mijenjamo šešire i prsluke, a da možda nismo spremne ni priznati sve implikacije kostimografskih promjena koje nikada nisu samo to. Btw, kostimografiju je za *Sorry* radila Zdravka Ivandija Kirigin i radila je standardno odličan posao, možda tek ponešto sputana Jelčićevom preprizemljenom estetikom (a možda je to samo moja žudnja za više melodramske čipke na našim tužnim pozornicama). Nisam bila načisto još sjedeći u radnoj dvorani za probe, a onda i pred velikom pozornicom, što mislim o tom sudaru Jelčićeve

Ansambl sastavljen od kućnih veterana i studenata utjelovljuje subliminalne konflikte koji se neprestano bore da isplivaju na površinu i uhvate dah

tendencije komornom antikazališnom minimalizmu i spektakularnog kiča nacionalnog kazališta. S jedne se strane činilo kao sraz pun potencijala, s druge strane kao pregovaranje koje će završiti u nezadovoljstvu međuprostora (da ne kažem ni vrit ni mimo“). Mislila sam o tome i dok sam pisala drugu verziju teksta kada je krajem lipnja trebalo dostaviti katalošku karticu i pol. A zadani *deadline*? „Doslovno danas: („Pa sam se primila svoga tkanja, malo parala, malo prekrajala. („Može se jos ovaj malo preurediti da djeluje kao aposteriorni pogled na predstavu. Tekstovi za programsku knjizicu su uvjetno teoretskijeg karaktera, a ovi s crtom ‘kronicarskog’“) Malo skakutala po tekstu kao da se igram školice pa sjeckala i bacala kamenčiće. („Recimo neki glumac jos, pa možda samo izdvojena koja scena. Sorry...“) Pa opet brisala da se stvori prostor kako bih nešto drugo dodala. (Ovako? „To je super! Hvala ti puno“) Pa kaže:

Napadno prazna pozornica u tenzičnom je kontrapunktu prema klaustrofobiji grada u kojem su sve sudbine sputane istom mrežom unaprijed određenih uloga, gdje se slobodna volja savija i slama po pritiskom fatuma koji mora isteći svojim tokom. Ansambl sastavljen od kućnih veterana i studenata utjelovljuje subliminalne konflikte koji se neprestano bore da isplivaju na površinu i uhvate dah, dok ih likovi silovito potiskuju prema dolje. Frenetičnom karikaturnom igrom kroz gustu glazbenu kulisu koja dodatno očučuje prizore, izvođači podbadaju pitanja do koje mjere i u kojem trenutku uloge koje igramo u svakodnevici počnu igrati nas, pretvarajući odluke u kompulzivne obrasce, identitete u plošne pakete, vrijednosti u kalcificirane zglobove od kojih ostajemo bitno disocirane. Alma Prica briljantna je komička glumica u ulozi nesuđene školske ravnateljice, Ivan Colarić posve sumanut kao manipulativni moćnik i neosjetljivi/preosjetljivi otac, Marko Makovčić i Jadranka Đokić istodobno napadni i suptilni u sjajnom povuci-potegni duetu, a mlađarija im pažljivo ne/kanaliziranom energijom parira na svakom koraku (Lana Meniga, Melody Martišković, Luka Knez, Lara Nekić, Vid Čosić, Marin Stević).“

Predstava se slaže od reflektirajućih površina koje na istom mjestu postavljaju pitanje prirode kazališta i prirode čovjeka, uloga koje se raslojavaju do suštine koja možda jest, a možda nije. „Kako prikazati subliminalne konflikte koji se neprestano bore da isplivaju na površinu i uhvate dah, dok ih likovi silovito potiskuju prema dolje? Cilj je predstave zasjeći u kost i pokazati, ne pokazujući, kako su svi likovi zvijeri ispod kože, koliko su surovi ispod krinke. U tome je smislu moguće razmatrati predstavu kao predstavu par excellence, samosvjesno uprizorenje koje vuče ontološka i egzistencijalna pitanje naših vlastitih života na pozornici svijeta. Do koje mjere i u kojem trenutku uloge koje igramo u svakodnevici počnu igrati nas, pretvarajući odluke u kompulzivne obrasce, identitete u plošne pakete, vrijednosti u kalcificirane zglobove od kojih ostajemo bitno disocirane?“ U svojoj namjeri, kako je postavljena još u trajanju procesa, predstava uspijeva, ali najviše ondje gdje karikatura popušta pred malo suptilnijim izvedbenim strategijama. (Trebali nam zaista Markov dijalog s koliko god šarmantnim inspicijentom o tome da se svi skupa nalazimo u kazalištu?) Kada sve punktove suviše eksplicira, a maska proguta lice, umjesto da svoje elemente dekonstruira, izvedba se počne urušavati.

No kada uspije nivelirati razine postojanja između slojeva vidljivosti, egzistencijalna tjeskoba počinje rezonirati u čitavoj prevelikoj kazališnoj dvorani, sa svim njezinim vektorima međusobnog gledanja i ogledavanja. *Tiranija nepre-*

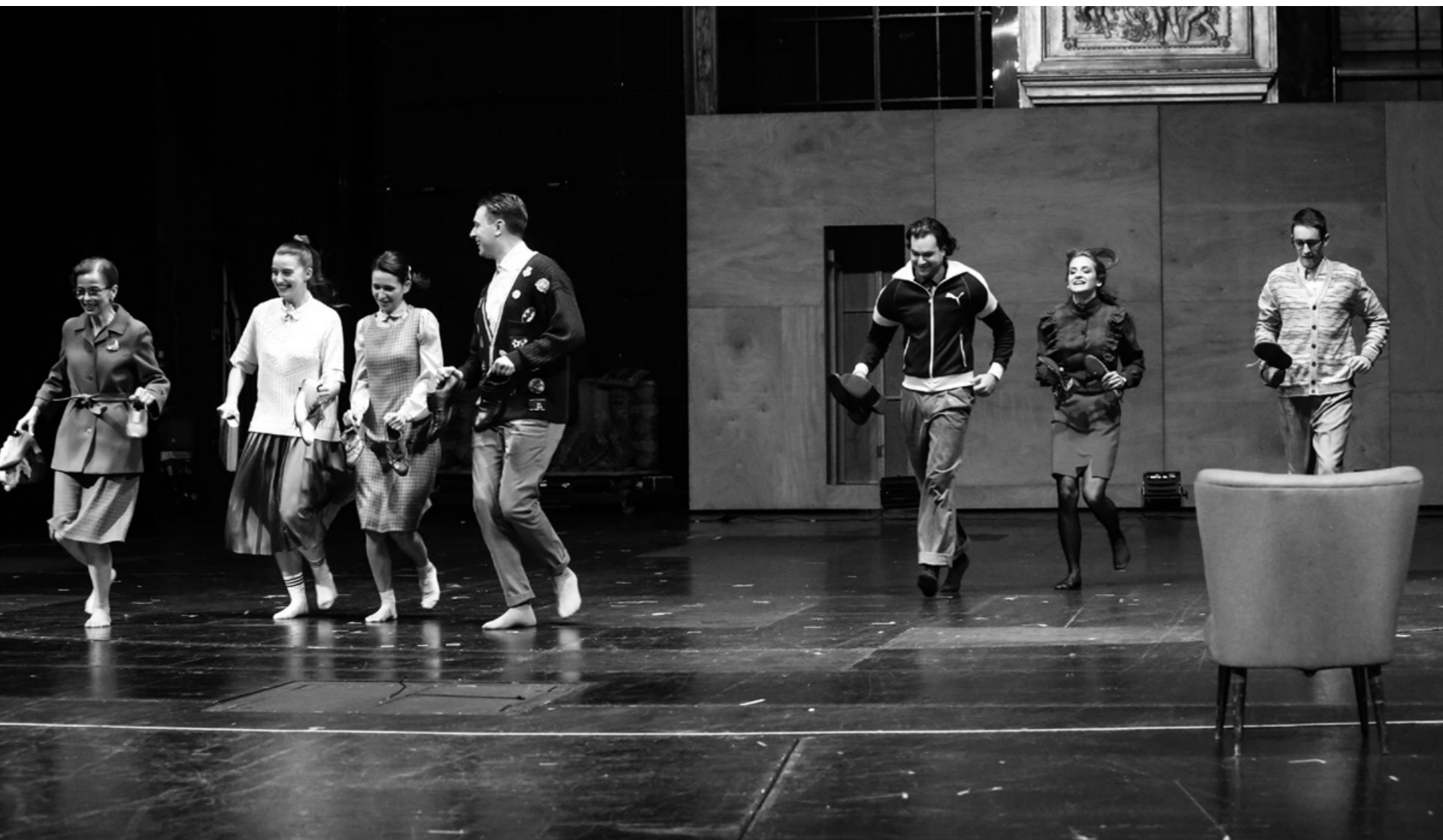
PO GLED IZ NU TRA

►
Jadranka Đokić,
Patrik Sečan
foto: Mara Bratoš

►
Ivan Colarić,
Marin Stević
foto: Mara Bratoš

▲
A. Prica, I. Meniga,
M. Martišković, V. Čosić,
M. Stević, Lara Nekić,
L. Knez
foto: Mara Bratoš

stane svijesti likova o tome kako su viđeni raslojava se na pozornici gradića P., rezonirajući istodobno kao integralni dio karakternih postavki, i diktirajući modalitete izvedbe. Svi se ponašaju kao da ih netko neprestano promatra, jer ih doista netko neprestano promatra – skriveni pogledi iza gradskih kulisa, koncentrirana publika u gledalištu onkraj rampe, pounutrene oči okoline u kojoj su likovi odrasli i s kojom su srasli. Na klackalici paranoidnog i narcističkog kompleksa, svi su/smo zatočeni u odrazima i vođeni utabanim stazama s kojih se skretanje kolektivno kažnjava. U publici barem imamo anonimnost u gomili, ali nelagoda reflektora nikad nas posve ne napušta.

Sablasno je, ali zavodljivo; oslobađajuće i pomalo suludo, razgovarati s nekime koga ne vidiš, a zapravo sama sa sobom, ali nipošto sama, ni posve sa sobom, nego uvijek nekako mimo sebe, s jasnom sviješću s koje strane je stijenka rampe, ili teksta.

U konačnici, što ćete vi vidjeti večeras na pozornici, draga publiko, možda neće nimalo nalikovati na ono što ja promatram ovo subotnje jutro, u vrućini preuranjenog ljeta, dok kroz otvorene prozore velike pokusne dvorane dopiru stihovi Petra Graše i buka panobiteljskog prosvjeda. Možda je to zapravo idealan soundtrack za razmatranje provincijalnog konzervativizma i načina na koji se on zašćenim nasiljem prenosi s generacije na generaciju. Ne znam što će vas dočekati u lijepoj baroknoj kutiji i kako će se razigrati ovo istraživanje male ljudske groteske, ali znam da vas ostavljam u dobrim rukama.

I što sam konačno vidjela kad sam ušla u gledalište kao publika? Jesam li ikada zapravo vidjela predstavu *kao publika*? Pamtim izvjesno razočaranje nekim finalnim odlukama u odnosu na radne verzije koje sam imala priliku radno gledati, i osjećaj da nije sasvim fer taj privilegirani višak nepotrebnog znanja, prema predstavi ni prema meni. Pitala sam se i pitam se kako bih mogla zaboraviti što znam kako bih mogla doista vidjeti što gledam, ali osim što je zaboravom teško upravljati, čini mi se da postoji nešto točno, istinito, u tome da predstava do kraja dovede ovaj spontani diskurzivni krug u kojem se miješaju uloge i pozornice. *Uza sve melodramatske i melodramatične peripetije zapleta, žanrovsko-životni scenoslijed nekako nas dovodi točno ondje gdje smo uvijek trebale i jedino mogle stići. Svaki prizor, svaki razgovor koji to nikada zapravo nije, raspadajući se u izmjene solilokvija, vuče ista gravitacijska sila koja ne dopušta izlazak iz okvira. Komunikacija je među likovima uvijek jednosmjerna i jasno tendenciozna, a ispod zategnutih grimasa i cirkularnih blebetanja stoji jednoznačna agenda: samoodržanje trulog sustava u gradiću po mjeri nečovjeka.*

Gotovo pola godine nakon samoga događaja, mogu samo vući niti sjećanja daleko iz nekog zakutka misaonih nabora i od njih krpati perspektivu, pa malo muljati vlastitoj publici zaobilazeći pukotine preko kojih bih se mogla ozbiljnije spotaknuti i ras/pasti. Pitala sam se što znači samu sebe citirati unutar vlastita teksta, reciklirati fragmente izmještene iz izvornih konteksta u kojima su nastali, i je li performativ transparentnosti dostatan da postupak rezonira kao konstruktivan potez, a ne pregovaranje s lijenošću ili vrsta varanja sustava. No multiplicitet uloga koje gotovo svatko tko djeluje na sceni nužno zauzima oko scene neizbježna je realnost koja sama po sebi nema pozitivnu ili negativnu vrijednost. Pitanje je samo što i kako radimo s tim uvišestručenjem svoga bivanja. A kada imamo posla sa živim refleksijama stvarnosti u fikciji i fikcije u stvarnosti, sa slojevima bivanja čiji se rubovi mute i mreškaju, pronaći jednakovrijedan užitak i melankoliju u maskama koje nosimo i skidamo i mijenjamo i trgamo, najiskreniji je modus življenja mogući. ■